

України від 08.10.1998 р. № 53/5 // Законодавство України: Офіційний вебпортал Парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 15.06.2024).

7. Про судову експертизу: Закон України від 25.02.1994 № № 4038-ХІІ // Законодавство України: Офіційний вебпортал Парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 15.06.2024).

Алієв Роман Вагіфович,

начальник науково-дослідної лабораторії проблем правового забезпечення сектору безпеки і оборони науково-дослідного відділу проблем розвитку та впровадження стратегічних комунікацій інституту стратегічних комунікацій Національного університету оборони України, кандидат юридичних наук, доцент

ЦИФРОВА КРИМІНАЛІСТИКА В СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Запропонована для обговорення автором проблематика застосування новітніх науково-технічних засобів (технологій) під час виявлення, збору та фіксації ознак (слідів, наслідків) воєнних злочинів вчинених військовослужбовцями збройних сил Російської Федерації проти України, насамперед пов'язана з його особистою практичною діяльністю у складі Міжвідомчої робочої групи Офісу Генерального прокурора.

В умовах російсько-української війни питанням збору та фіксацією процесуальних і “цифрових відбитків” злочинної діяльності Російської Федерації проти України опікується Міжвідомча робоча група, яка була створена на підставі наказу Офісу Генерального прокурора “Про створення міжвідомчої робочої групи” від 24.05.2022 № 83, відповідно до якого, метою цієї діяльності є визначення проблемних питань, пов'язаних з розслідуванням порушень законів та звичаїв війни із залученням військових фахівців як спеціалістів за напрямками професійної діяльності, зокрема військовослужбовців Збройних Сил України, які в різні періоди (починаючи з травня 2022 року) були відряджені до Офісу Генерального прокурора.

До первинних завдань Міжвідомчої робочої групи (далі – МРГ) входило: 1. Здійснення діяльності у формі засідань та консультацій

між її учасниками; 2. Розроблення пропозицій та рекомендацій з питань, що належать до її компетенції.

У подальшому на підставі наказу Офісу Генерального прокурора (далі – ОГП) “Про внесення змін до наказу Генерального прокурора від 24.05.2022 № 83 “Про створення міжвідомчої робочої групи” був змінений склад Міжвідомчої робочої групи та визначені такі завдання:

1. Надання теоретичної та практичної допомоги органам досудового розслідування та прокуратури під час проведення досудового розслідування кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку, зокрема використання заборонених міжнародним гуманітарним правом засобів та методів ведення війни.

2. Проведення аналітичної діяльності, узагальнення та опрацювання відомостей щодо використання зброї невибіркової дії і зброї, що спричиняє надмірне страждання і ушкодження.

3. Розроблення пропозицій та рекомендацій з питань, що належать до їх компетенції та потребують спеціальних знань і фахових навичок.

4. За запитами прокурорів та представників органів досудового розслідування збирати, обробляти та аналізувати інформацію, отриману в ході проведення слідчих дій на місцях вчинення злочинів для узагальнення.

У повсякденній діяльності співробітники МРГ позиціонують себе як військові спеціалісти (за напрямами підготовки: фахівці з ракетно-артилерійського озброєння, розвідники, офіцери із застосування авіації, механізованих і танкових підрозділів тощо) та військові аналітики (офіцери запасу, які свого часу обіймали посади оперативного або стратегічного рівнів).

Процесуальні підстави діяльності МРГ визначені у статті 71 “Спеціаліст” Кримінального процесуального кодексу України (далі – КП України), відповідно до якої спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками і може надавати консультації, пояснення, довідки та висновки під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок. Крім того, спеціаліст може бути залучений для надання безпосередньої технічної допомоги (фотографування, складення схем, планів, креслень, відбір зразків для проведення експертизи тощо) сторонами кримінального провадження під час досудового розслідування і судом під час судового розгляду [1].

Оскільки одним із завдань МРГ є збір, обробка та аналіз інформації, отриманої в ході проведення слідчих дій на місцях вчинення злочинів (наприклад, ракетного удару або застосування ворогом БПЛА), військовий спеціаліст не позбавлений права користуватися технічними засобами, приладами та спеціальним обладнанням, а також надавати довідки з питань, що належать до сфери його знань, у випадках, передбачених частиною третьою статті 245-1 КПК України.

Разом з тим, стаття 245-1 КПК України встановлює, що зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису здійснюється на підставі постанови слідчого, прокурора та, за необхідності, за участю спеціаліста, який у присутності слідчого, прокурора може здійснити копіювання відповідних записів на носії, які надаються слідчим, прокурором.

На сьогодні, одним із основних методів у розслідуванні воєнних злочинів, скоєних РФ проти України, є застосування в сукупності засобів програмного забезпечення, у тому числі з відкритих джерел, за допомогою яких ідентифікуються ймовірні рубежі пусків (балістичних ракет, БПЛА типу Shahed - 131/136 та ін. озброєння), а також ідентифікація підрозділів, що перебувають в тому чи іншому секторі, та командирів, які віддають відповідні накази на ураження цілей в Україні.

Ідентифікація таких підрозділів зс РФ відбувається за допомогою як вже існуючих відкритих джерел (OSINT), так і закритих, а також завдяки налагодженою тісній комунікації і взаємодії спеціалістів МРГ з представниками різних структур та служб державних органів, у тому числі зі структурними підрозділами Генерального штабу Збройних Сил України.

Одним із системних продуктів, який використовують МРГ в процесі ідентифікації ракетної зброї, БПЛА тощо в ході розслідування воєнних злочинів, які вчиняють збройні сили Російської Федерації проти України, є програмний продукт – Arcgis Pro та його інструментарій, який складається із побудови “засічок”, місць прильоту та буфера ймовірних зон пусків ракет та інших видів БПЛА. Алгоритм дій та побудова графіка в цій програмі такий, рис. 1.

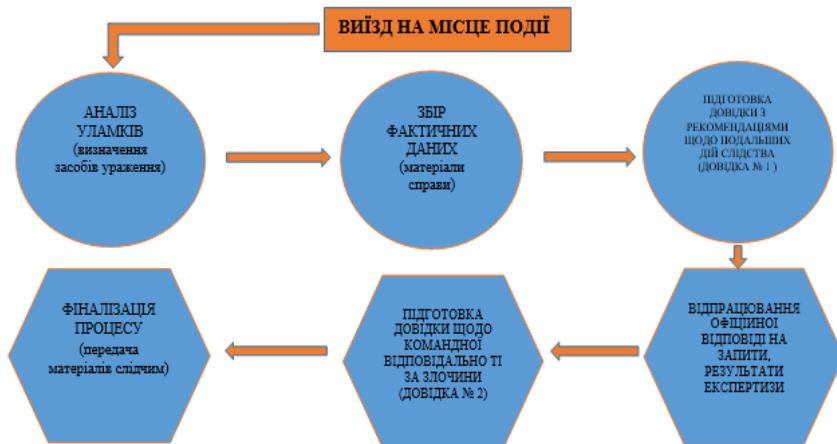

Рис. 1. Алгоритм дій та побудова графіка (у тому числі з використанням програмного продукту – ArcGIS Pro)

Опис процесу:

1. Із вихідних даних, які були отримані з місця події, а саме приблизний напрямок та тип озброєння.

№	Адреса, час влучання	Тип об'єкта	Опис об'єкта	Розміри- вирви (д, г), м	Вс	Лс
1.	м. Мирноград, мікрорайон Молодіжний, ЗА	Заклад дошкільної освіти	Влучання на підвір'ї закладу	5х3	48,302149	37,28234

2. Дані з Word конвертуються в Excel.

3. Створення проєкту: Користувач починає зі створення нового проєкту в ArcGIS Pro, який організовує всі ресурси, пов'язані з аналізом, в одному місці.

Проєкт включає картографічні шари, інструменти аналізу, бази даних та імпорт вихідних файлів з MSEXel.

4. Користувач імпортує геопросторові дані у проєкт ArcGIS Pro та підтримує формати даних, включаючи шейп-файли, геодатабазу, і сервіси карт. Організовуємо дані у шари та керуємо їхніми властивостями.

5. Наступним кроком використовують інструменти візуалізації для створення карт, які відображають геопросторові дані.

Налаштовують, масштаб, прозорість та інші параметри для кращого представлення даних.

6. Наступним кроком є атрибутивний аналіз. Користувач виконує аналіз та застосовує просторове об'єднання, буферизацію, перетин та класифікацію даних.

7. Далі створюють високоякісну карту та звіт для друку або онлайн-публікацій. За допомогою інструменту для детального налаштування компонування карт включається текст, легенди, масштабні лінійки тощо.

Всі попередні етапи збору інформації зводяться до наступного, останнього етапу роботи МРГ щодо визначення винних осіб військовослужбовців збройних сил Російської Федерації причетних до завдання ракетних ударів по території України, тобто притягнення до командної відповідальності за вчинення воєнних злочинів.

Група військових аналітиків МРГ, аналізуючи наявну інформацію, з довідки № 1, картографічної та геопросторової обстановки, вираховує вірогідні місця розташування підрозділів зс РФ з їхніми відкритими найменуваннями на тимчасово окупованій території України та за її межами, а також з'ясовує через розвідувальні підрозділи ЗС України, СБУ ймовірних командирів відвідних військових частин, угруповань військ, армійських корпусів.

В подальшому група військових аналітиків МРГ готує аналітичну довідку № 2, яку передають до зацікавлених підрозділів Офісу Генерального прокурора для долучення до кримінального провадження, передбаченого ст. 110, 438 Кримінального кодексу України.

В описаній, вкрай важливій діяльності МРГ щодо використання новітніх науково-технічних засобів під час виявлення та фіксації ознак воєнних злочинів, залишається одне проблемне питання, а саме нормативне закріплення доказів зібраних за допомогою цифрової криміналістики. Чи будуть визнані національною судовою системою України, докази зібрані за допомогою існуючих відкритих джерел (OSINT)? Оскільки, в чинному КПК України встановлено, що доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

Антонюк Поліна Євгенівна,
професор кафедри криміналістики та
судової медицини Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

Добко Степан Володимирович,
завідувач сектору дактилоскопічного обліку
відділу криміналістичних видів досліджень
Тернопільського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру
МВС України

Сорока Ірина Вікторівна,
доцент кафедри криміналістики та судової
медицини Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук, доцент

ТАКТИКА ОГЛЯДУ КОМП'ЮТЕРНИХ ДАНИХ

Сьогодні неможливо уявити собі будь-яку сферу суспільних відносин, яка б повноцінно функціонувала без цифрових технологій. Навіть просте спілкування між людьми відбувається за допомогою цифрових засобів зв'язку. Таким чином, результати людської діяльності, в тому числі і протиправної, все частіше залишаються у вигляді цифрових (електронних) слідів. Очевидно, що під час розслідування кримінальних правопорушень виникає необхідність збирання таких слідів, що являють собою фактичні дані, які існують у цифровій (електронній) формі.

Для визначення порядку збирання електронних (цифрових) слідів в кримінальному провадженні законодавець оперує поняттям «комп'ютерні дані». Так, відповідно до ст. 237 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей, документів та *комп'ютерних даних*. Огляд комп'ютерних даних проводиться слідчим, прокурором шляхом відображення у протоколі огляду інформації, яку вони містять, у формі, придатній для сприйняття їх змісту (за допомогою електронних